

За своєю правовою природою та змістом цей договір ближчий до зобов'язань на надання фактичних послуг, тому деякі автори розглядають його як різновид договору зберігання. Хоча їх і об'єднує спільна мета – забезпечення схоронності майна, але за договором зберігання поклажадавець передає своє майно охоронцю, тобто воно виходить з володіння замовника і переміщується у просторі. А за договором охорони майно не виходить з володіння замовника і не переміщується у просторі. Окрім того, укладенню договору охорони майна передують ряд обов'язкових передумов, що не є обов'язковим для договору зберігання. Для того, щоб розірвати договір охорони майна за згодою сторін достатньо припинення охоронної діяльності, а для розірвання договору зберігання охоронець повинен повернути майно власнику. Договір зберігання за своєю характеристикою здебільшого реальний і може бути як оплатним так і безоплатним, а договір охорони майна завжди оплатний, та консенсуальний. І на речті, як правильно підмітив Р.Б. Шипица, договір охорони завжди відноситься до виду підприємницьких угод, у зв'язку з чим охоронна діяльність ліцензується, а договір зберігання може витікати з інших зобов'язань (купівлі-продажу), мати побутовий характер [3, с.286].

Таким чином, договір охорони – це взаємне зобов'язання, угода осіб про встановлення взаємних прав та обов'язків. У такій якості він покликаний виконувати певні функції, що присутні йому як самостійному договору. Самостійність договору охорони є показником, що дозволяє відокремити його від інших, подібних договорів. Це особливо важливо для правильного поняття його суті та визначення місця в системі цивільно-правових зобов'язань.

Список літератури: 1. Волошин Н.П., Мальцев В.И. Договор об охране объектов подразделения выведомственной охраны. М., 1970. 2. Кройтор В.А., Сліпченко В.О. Гражданское право Украины Ч. 2. Харків, 1998. 3. Підприємницьке право України: Підручник / За заг. ред. д-ра Р.Б. Шипици. Харків, 2000. 4. Луць В.В. Контракти в підприємницькій діяльності. К., 1999. 5. Луць В.В. Особливості розвитку договірного права у сучасних умовах // Вісник Київського університету внутрішніх справ. 1999. 6. Суханов Е.А. Гражданское право. В 2-х т. Т.П. М., 2000. 7. Иоффе О.С. Обязательственное право М., 1975. 8. Красавчиков О.А. Вопросы системы Особенной части. ГК РСФСР, 1957. 9. Карчевський К.А. Платные образовательные услуги высших заведений образования МВД: гражданско-правовой аспект: Дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2001. 10. Кабалкин А.Ю. Сфера обслуживания: гражданско-правовое регулирование. М., 1972. 11. Гринбанов В.П. Осуществление и защита гражданских прав. М., 2000. 12. Цивільний Кодекс Української РСР // Право і практика. 1998. № 3.

Надійшла до редакції 28.12.2002 р.

Л.В. Кулачок

Гарантії при наданні державної допомоги сім'ям з дітьми

Гарантії прав і свобод людини в Україні закріплені в основному законі держави – Конституції. У II розділі окреслене коло прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, а також передбачено, що права і свободи громадянина, гарантії цих прав та свобод визначаються виключно законами (п.1 ч.1 ст.92). Але проголошення прав і свобод людини й громадянина

ще не є показником їх реальності, існує необхідність у створенні діючого, ефективного соціально-правового механізму реалізації цих прав і свобод, який би включав гарантії їх захисту.

Зазначимо, що і у конституціях тоталітарних держав були проголошені широкі права і свободи людини, однак ними не можна було реально та сповна користуватися у житті. Тому принципове значення має саме реальне забезпечення прав та свобод людини і громадянина, що є чи не найважливішою ознакою демократичної правової держави [1, с. 110]. Академік Ю. Шемпученко вважає, що держава, яка претендує на статус правової та соціальної, повинна створити надійну систему гарантії для реалізації відповідних прав (йдеться, зокрема, про соціально-економічні, організаційні, правові, духовні та інші гарантії) [2, с. 401].

Світова практика існування соціальних правових держав виявила, що ступінь та форми гарантованості соціальних прав з боку держави знаходяться в безпосередній залежності від стану економіки, тобто соціальної дієздатності держави. Встановлення в законі типових соціальних прав (право на пенсію, соціальну допомогу, освіту та деякі інші), як юридично докладно вони не були сформульовані, ще не означає для громадян реальної можливості їх безпосередньої реалізації. Закріплюючи права в Конституції, законодавець повинен одночасно враховувати соціально-економічні умови і гарантії здійснення цих прав. Іншими словами, оскільки соціальні права знаходяться в залежності від реалій та стану економіки, конституційно-правовий режим їх регулювання повинен бути "оптимально гнучким та відгукним в систему загальних установок на соціальну захищеність" [3, с. 23].

Гарантія (від французького *garantie*) – забезпечення, запорука виконання зобов'язань, здійснення прав [4, с. 169] або порука у чомусь, забезпечення чого-небудь, умови, що забезпечують успіх чого-небудь [5, с. 29]. У нашому ж випадку можна говорити про гарантії як про забезпечення виконання зобов'язань, що взяла на себе держава відносно своїх громадян.

Гарантії прав та свобод людини і громадянина в юридичній літературі визначаються по-різному. Так, Л.П. Юзьковим було дане наступне визначення (яке поширене і сьогодні): гарантії прав особи – це "система матеріальних, політичних, ідеологічних та правових заходів, які забезпечують умови для реального (або фактичного) здійснення прав особи. Вони проголошуються (або встановлюються) законами держави і визначають правове становище особи в суспільстві. Безпосередню реалізацію прав і свобод громадян, виконання ними обов'язків забезпечують гарантії правові" [6, с. 480].

На думку М.С. Малєїна, гарантії прав і свобод людини і громадянина – це умови, засоби, способи, які забезпечують здійснення у повному обсязі і всебічну охорону прав і свобод людини. Поняття "гарантії" охоплює усю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав та свобод, на усунення можливих перешкод їх повного або належного здійснення [7, с. 41].

М.І. Матузова та О.В. Малько вважають, що гарантії становить собою

соціально-політичне та юридичне явище, яке характеризується: 1) пізнавальністю, бо дозволяє розкрити предметні теоретичні знання про об'єкт їх (гарантій) впливу, отримати практичні знання про соціальну і правову політику держави; 2) ідеологічністю, бо використовується політичною владою як засіб пропаганди демократичних ідей всередині країни та за її межами; 3) практичністю, бо визнається як інструментарій юриспруденції, передумова задоволення соціальних благ особи. Виходячи з цього, автори визначають гарантії як систему соціально-економічних, політичних, юридичних організаційних передумов, умов, засобів і способів, що створюють можливості для здійснення особистістю своїх прав, свобод, інтересів [8, с.275].

А.Ф. Нікітін визначає гарантії прав та свобод як обов'язки держави захищати людину, створювати правові, соціальні і культурні умови для реалізації її прав і свобод, розглядає у цьому ракурсі діяльність міжнародних і державних організацій по захисту прав людини [9, с.76]. Узагальнюючи наведені точки зору, можна визначити, що гарантії прав і свобод людини й громадянина -- це основні умови, способи, засоби, за допомогою яких кожна особа отримує можливість реалізувати свої права.

Традиційно гарантії поділяють на загально-соціальні (економічні, політичні, соціальні і духовні) та спеціальні або юридичні.

Економічними гарантіями є наявність матеріальних умов для фактичної реалізації права громадян. Зазначені умови базуються на економічній системі держави, основу якої складають різні форми власності. Політичними гарантіями є забезпечення і захист державою прав та свобод людини й громадянина. Соціальні гарантії розкривають ступінь матеріальної забезпеченості суспільства, утворюють рівні можливості особистості реалізувати свій творчий потенціал. Духовні гарантії включають систему культурних цінностей. Вони передбачають громадську активність та освіченість людини.

На думку С. Приходько, загальні гарантії опосередковано спрямовані на забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а спеціальні (юридичні) – безпосередньо спрямовані на забезпечення цих прав і свобод [10, с.20].

Так, М.С. Малєїн під юридичними гарантіями розуміє норми права, які передбачають у своїй сукупності правовий механізм, покликаний сприяти реалізації закону [7, с.46]. В.Ф. Поторілко та ряд інших науковців визначають юридичні гарантії як специфічний правовий засіб забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав людини і громадянина; першочергового значення вони набувають при практичній реалізації суб'єктивних прав громадян [11, с.40]. На думку В.С. Нерсисянца, юридичні гарантії – це “система взаємопов'язаних форм і засобів (нормативних, інституційних і процесуальних), що забезпечує належне визнання, захист і реалізацію певних прав і відповідних їм обов'язків” [12, с.60].

Юридичні гарантії складаються з нормативно-правових та організаційних.

ійно-правових гарантій. Нормативно-правові гарантії – це сукупність правових норм, які врегульовують умови та порядок реалізації прав і свобод громадян, а також заходи щодо їх охорони і захисту. До нормативно-правових гарантій належать норми-принципи, юридична відповідальність, юридичні обов'язки, процесуальні норми, а також конституційна відповідальність. Першочерговим видом нормативних гарантій є норми-принципи, зокрема ті, які забезпечують права та свободи людини і громадянина насамперед щодо невідчужуваності, непорушності, невичерпності, рівності, необмежуваності конституційних прав і свобод людини й громадянина, рівності громадян, презумпції невинуватості особи, принципу недопустимості зворотної дії закону або нормативно-правового акту в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи тощо [13, с.554].

Навіть за наявності прогресивної і добре налагодженої правової системи, системи прав та свобод людини і громадянина, їх реалізація може і не відбутися, якщо державними органами, посадовими особами та громадськими організаціями не буде здійснюватися спеціальна організаційна робота щодо забезпечення прав і свобод людини й громадянина. Це загальна умова реальності прав і свобод людини і громадянина, всієї системи їх гарантій.

Таким чином, організаційно-правові гарантії становлять собою систематичну організаторську діяльність держави та всіх її органів, посадових осіб, громадських організацій зі створення сприятливих умов громадянам щодо реального користування своїми правами та обов'язками [14, с.222]. На жаль, питання дослідження організаційно-правових гарантій саме соціальних прав та свобод людини і громадянина майже не висвітлено в літературі.

Зазначимо, що Конституція України визначає систему організаційно-правових гарантів прав і свобод людини й громадянина в нашій державі. Це, насамперед, держава, як соціальна і правова, Верховна Рада України (ст.85, 92), Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (ст.101), Президент України (ст.102-106), Конституційний Суд України (ст.147-150), органи правосуддя (ст.124-129), органи прокуратури (ст.121, Кабінет Міністрів України та інші органи державної виконавчої влади (ст.116), місцеві державні адміністрації (ст.118-119), органи місцевого самоврядування (ст.143-144), органи міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (ст.55), адвокатура (ст.59), політичні партії та громадські організації (ст.36-37), насамперед профспілки та інші неурядові організації (молодіжні, дитячі, релігійні та ін.).

Отже, з діяльністю зазначених державних органів, посадових осіб, громадських організацій пов'язано існування організаційно-правових гарантій в Україні.

Важливою гарантією прав і свобод є закріплений Конституцією принцип верховенства права, найвища юридична сила Основного закону та

пряма дія його норм, зокрема, гарантована можливість звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції (ст.8).

Найбільш ефективним засобом захисту прав і свобод людини є судовий порядок захисту порушених прав. Це випливає з того, що, по-перше, при прийнятті рішень суди самостійні та незалежні від інших гілок державної влади, по-друге, специфічна функція держави – правосуддя – знаходиться у виключній компетенції судів, по-третє, суди спеціально утворені для здійснення правосуддя, а для інших юрисдикційних органів правовий захист є одним з напрямків діяльності, по-четверте, судовий процес усуває нерівність сторін і особи наділяються рівними можливостями відстоювати правомірність своєї позиції, по-п'яте, в суді можуть бути захищені всі права та свободи людини.

Але слід зазначити, що сьогодні в Україні адміністративний порядок вирішення спорів, а саме, в галузі соціального забезпечення, зберігає за собою значну перевагу по відношенню до судового.

Враховуючи важливість судового захисту соціально-економічних і соціально-культурних прав громадян, насамперед конституційного права на соціальний захист та на захист сім'ї, дитинства, материнства і батьківства державі, необхідно створити професійні суди по розгляду трудових спорів (конфліктів) та (спорів) конфліктів з питань соціального забезпечення, які в умовах становлення правової держави стали б надійним гарантом додержання законності в сфері реалізації соціально-економічних і соціально-культурних прав громадянами. Але для цього необхідно в Трудовий кодекс України та Соціальний кодекс України (які ще потребують розробки і прийняття) включити і процесуальні норми, які б регламентували процес судового розгляду зазначених справ. Наявність матеріальних, процедурних та процесуальних норм у межах Трудового кодексу України та Соціального кодексу України буде сприяти правильній і ефективній діяльності правозастосовчих органів.

Одним із визначальних нормативно-правових актів у сфері гарантій забезпечення соціальних прав людини і громадянина в Україні є Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії", який визначає правові основи формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів, спрямованих на реалізацію закріплених Конституцією України та законами України основних соціальних гарантій. Цей закон, насамперед, дис визначення таких основних термінів та понять як державні соціальні стандарти, державні соціальні гарантії, прожитковий мінімум, соціальні норми та нормативи, нормативи витрат (фінансування).

Метою встановлення державних соціальних стандартів і нормативів визначається: визначення механізму реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, визначених Конституцією України, визначення пріоритетів державної соціальної політики по забезпеченню по-

треб людина в матеріальних благах та послугах і фінансових ресурсах для їх реалізації, визначення та обґрунтування розмірів витрат бюджетів різного рівня, соціальних фондів на соціальний захист та забезпечення населення і утримання соціальної сфери. Саме на основі зазначених стандартів визначаються розміри основних соціальних гарантій: мінімальних розмірів заробітної плати та пенсії за віком, інших видів соціальних виплат і допомоги. Державні соціальні стандарти обов'язково враховуються при розробці програм економічного і соціального розвитку.

Державні соціальні стандарти і гарантії формуються відповідно до таких принципів: а) забезпечення визначених Конституцією України соціальних прав і державних соціальних гарантій достатнього життєвого рівня для кожного; б) законодавчого встановлення найважливіших соціальних стандартів та нормативів; в) диференційованого за соціально-демографічними ознаками підходу до визначення нормативів; г) науковий обґрунтованості норм споживання та забезпечення; г) соціального партнерства; д) гласності та суспільного контролю при їх визначенні та застосуванні, е) урахування вимог норм міжнародних договорів України в сфері соціального захисту та трудових відносин.

Базовим соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії і стандарти в сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти. Закон України "Про прожитковий мінімум" відповідно до Конституції України дає визначення прожиткового мінімуму, закладає правову основу для його встановлення, затвердження та врахування при реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень.

До числа основних державних соціальних гарантій включаються: мінімальний розмір заробітної плати, мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; розміри соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Зазначено, що основні державні соціальні гарантії, які є основним джерелом існування, не можуть бути нижче прожиткового мінімуму, встановленого законом. Виключно законами України визначаються: мінімальний розмір заробітної плати, мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; величина межі індексації грошових доходів громадян; пільги по оплаті житлово-комунальних, транспортних послуг та послуг зв'язку і критерії її надання. Державні соціальні гарантії обов'язкові для всіх державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності. Посадові особи, винні в порушенні законодавства про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії, несуть відповідальність в порядку, передбаченому законодавством.

Підсумовуючи, зазначимо, що гарантіями при наданні державної допомоги сім'ям з дітьми є: по-перше, визнання права на соціальний захист Конституцією України; по-друге, захист материнства, батьківства та ди-

тинства державою (що теж закріплено нормами Основного закону); по-третє, конкретизація права сім'ї на державну допомогу, насамперед, у Законі України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" та інших нормативних актах; по-четверте, законодавчо визначене коло компетентних органів, наділених функцією призначення та виплат сімейних допомог, по-п'яте, можливість судового захисту порушеного права на отримання допомоги.

Окремо зазначимо, що одна з головних гарантій – гарантія з боку держави виплат не нижче прожиткового мінімуму, на жаль, досі не реалізується, що порушує відповідний принцип права соціального забезпечення, а також перешкоджає повноцінному виконанню таких його важливих функцій, як політична, демографічна, економічна та виховна. Існуючий сьогодні рівень сімейних допомог не в змозі досягти основної своєї мети – підтримки сімей, які мають в своєму складі неповнолітніх дітей.

Список літератури: 1. Батлай М.В., Габричидзе Б.Н. Конституционное право Российской Федерации. М., 1996. 2. Академічна юридична думка. К., 1998. 3. Ледак І.А. Соціальное государство и права человека. (Из опыта западных стран) / Социальное государство и права человека. М., 1994. 4. Словник іноземних слів / За ред. О.С. Мельничука. К., 1985. 5. Словник української мови. Т. 2. Г-Ж. К., 1971. 6. Українська радянська енциклопедія. Т.2. К., 1978. 7. Маленич Н.С. Повышение роли закона в охране личных и художественных прав граждан // Сов. гос. и право. 1974. № 6. 8. Теория государства и права // Курс лекций. М., 1997. 9. Словарь-справочник по праву / Сост. А.Ф. Никитин. М., 1995. 10. Приходько С. Зайняття громадянами права на соціальний захист та гарантії його забезпечення // Право України. 2000. № 2. 11. Потюріло В.Ф., Сіріш М.І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. К., 1997. 12. Пересовани В.С. Система юридических гарантий прав и свобод граждан / Социалистическое правовое государство: концепция и пути реализации. М., 1990. 13. Юридичний вісник. У 6-ти т. К., 1998. Т.І. 14. Конституційне право України / Під ред. В.Ф. Потюріла. К., 1999.

Надійшла до редакції 18.12.2002 р.

О.О. Небрат

Щодо класифікації причин конфліктів в органах внутрішніх справ

Владність повноважень, якими наділені працівники органів внутрішніх справ, необхідність застосування заходів примусу в цілях ефективної боротьби з правопорушеннями, інші антагоністичні умови діяльності органів внутрішніх справ є основними джерелами так званої "природної" конфліктної ситуації, яка має місце в діяльності більшості працівників міліції. При виконанні службових обов'язків по охороні громадського порядку і боротьбі зі злочинністю виникають штучні конфлікти, оскільки особи, які вчинили правопорушення, в багатьох випадках протидіють працівникам міліції у встановленні істини, намагаються ухилитись від відповідальності або зменшити її, використовують для цього різні прийоми, у тому числі й психологічний тиск на працівників органів внутрішніх справ [1, с.254].

На основі аналізу чисельних фактів з життя колективів органів